

Ulriksdal 10 december 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: kn.nm@regeringskansliet.se

Remissvar från Världsnaturfonden WWF gällande KN2024/02252 Strandskyddet vid små sjöar och smala vattendrag

Sammanfattning

Regeringen har aviserat att man vill genomföra en rad lättnader i strandskyddet för att bygga mer i strandnära lägen. Förslagen i den föreliggande promemorian är ett första steg i detta. Inledningsvis vill WWF framföra att strandskyddet är en del av allemansrätten och att det finns ett starkt stöd för både strandskyddet och allemansrätten som helhet. Enligt en undersökning gjord av Friluftsrådet 2024 vill till exempel 9 av 10 kommunpolitiker undvika inskränkningar av allemansrätten.¹ Strandskyddet är dessutom något utmärkande svenskt och ett viktigt kulturarv. Strandzonerna vid hav, sjöar och vattendrag är också viktiga för många arter och ekosystem och bidrar med många ekosystemtjänster. Vidare anser WWF att det viktigaste behovet av förändring när det gäller strandskyddet är att stärka det i högt exploaterade, ofta tätortsnära lägen. WWF påminner om det remissvar som lämnades i samband med den tidigare statliga utredningen för dessa och andra förändringar som övervägs framöver.

Inledning

I debattartikeln i SVD 7/12 2023 ger företrädare för regeringspartierna uttryck för att det finns ett stort motstånd till strandskyddsreglerna hos de flesta. Det finns dock inget stöd för detta i opinionsundersökningar. Det finns däremot en stark majoritet för att skärpa strandskyddet i områden med högt exploateringsstryck.² I en SIFO undersökning beställd av Naturskyddsföreningen 2021 framgår att av de tillfrågade, tyckte 60 procent att det var ett dåligt förslag att försvaga strandskyddet medan 29 procent tyckte att det var ett bra förslag.

I samma debattartikel uttrycks visst behov av ett starkt strandskydd i områden med högt exploateringsstryck. *"I områden där exploateringsstrycket bedöms som exceptionellt högt eller synnerliga skäl föreligger ska fortfarande ett strikt strandskydd tillämpas."* Det finns dock inget som visar en tydlig ambition om att stärka strandskyddet i dessa områden.

I promemorian lämnas förslag om att strandskydd som huvudregel inte ska gälla vid insjöar som är en hektar eller mindre och inte heller vid sådana sträckor av ett vattendrag som är två meter eller smalare. Länsstyrelsen föreslås få möjlighet att i det enskilda fallet besluta att strandskydd ska gälla vid dessa vatten. WWF anser att ytterligare lättnader inte behövs eftersom det redan idag finns stora möjligheter att göra avsteg från strandskyddet genom dispens och upphävande.

Klimatanpassning och klimatförändringar nämns inte med ett enda ord i promemorian. Förslaget fanns dock med i den tidigare statliga utredningen "Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd (SOU 2020:78)". WWF anser inte att den tidigare utredningen i

tillräcklig omfattning har lyft climateffekterna eller tagit hänsyn till det vid utformning av förslagen. Som helhet bedömer vi att förslagen i denna promemoria kommer att minska beredskapen för climateffekter. Lättnaderna går också stick i stäv med de initiativ för ökad klimatanpassning som finns på EU-nivå. WWF föreslår istället att klimatanpassning läggs till som syfte i strandskyddslagstiftningen.

WWF anser att förslagen kommer att inverka negativt på uppfyllande av EUs naturvårdslagstiftning och de svenska miljömålen. Strandnära byggande är en indikator för miljömålen "Levande sjöar och vattendrag" samt "God bebyggd miljö".³ Ungefär hälften av länsstyrelserna har redan generellt undantagit små insjöar och smala vattendrag från strandskydd eftersom de har bedömts att uppenbart sakna betydelse för strandskyddets syften. Bebyggelse i strandnära områden visar inga tecken på att minska. För att kunna nå relevanta miljömål, är det viktigt att nybyggnationen längs Sveriges stränder minskar. När det gäller nya krav i restaureringsförordningen enligt artikel 8 om urbana miljöer kan det motverka måluppfyllnad att ta bort strandskyddet i urbana miljöer.

Förslag 3.1 Små insjöar och smala vattendrag ska inte omfattas av det generella strandskyddet

WWF avstyrker. Detta eftersom arealen av strandskyddat område kommer att minska och därmed tillgången till livsmiljöer för redan hotade sötvattens- och landarter, som är beroende av strandzonen, minskar. Strandzonerna vid hav, sjöar och vattendrag är sk ekotoner – det vill säga, övergångszoner mellan olika biotoper där artrikedomen ofta är stor. Dessa områden är därför mycket värdefulla och bidrar med många ekosystemtjänster. Sjöar och vattendrag bidrar till vår dricksvattenförsörjning och reglerar nederbörd och torka. Vattendragen är också viktiga noder för migrerande arter. Även mindre vattendrag och sjöar har betydelse för konnektiviteten i ekosystemen och bibehållen biologisk mångfald. Små vattendrag är viktiga som reproduktions- och uppväxtlokaler för fiskar, till exempel öring, lax och flodnejonöga. När byggnation uppförs i strandzonen leder det ofta till avverkning, anläggande av hårdgjorda ytor och avvattning. Det är även vanligt med påverkan genom anläggning av avloppsanläggningar, bryggor och vägar.

Att undanta små sjöar och vattendrag från strandskyddet kan låta som en mindre begränsning och därmed en mindre betydande försämring för friluftslivet och biologisk mångfald. Men faktum är att över två tredjedelar av alla sjöar och vattendrag i Sverige är under 1 hektar och är därmed inte med i SMHI:s officiella register som listar cirka 100 000 sjöar⁴. Dessa regeländringar skulle begränsa allemansrätten och friluftslivet.

Bestämmelser om upphävande av strandskydd har funnits sedan det generella strandskyddet infördes 1975. De flesta länsstyrelser har sedan dess beslutat om upphävande av strandskydd i större eller mindre omfattning. Länsstyrelsen har sedan 2014 redan möjlighet att upphäva strandskyddet i ett område om strandskyddet gäller vid en liten sjö eller ett litet vattendrag och om områdets betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten. I denna promemoria

föreslås en omvänd ordning. Att grundregeln ska vara att strandskyddet är upphävt och att länsstyrelsen ska ha möjlighet att införa det för små vattendrag om det har särskild betydelse för strandskyddets syften. WWF's uppfattning är att det här inte kommer att fungera tillräckligt effektivt för att minimera de negativa effekterna på biologisk mångfald och friluftslivet eftersom länsstyrelsens resurser för att införa strandskydd är begränsade. Det kommer också att fortsätta skilja sig regionalt på ett sätt som inte motiveras av syftet med lagstiftningen. Denna regionala skillnad skulle kunna förbättras genom ökade resurser till länsstyrelserna kring bland annat tillsyn av strandskyddet.

I Promemorian finns en argumentation om att *"konsekvenserna av förslagen mildras genom att strandskyddet vid småvatten sedan tidigare upphävts i ungefär hälften av Sveriges län"*. WWF anser att det är en felaktig slutsats eftersom länsstyrelsen vid de redan upphävda småvattnen har gjort en aktiv bedömning att vattnens betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten. Resterande skydd har alltså bedömts ha betydelse för strandskyddets syften, oavsett storlek på vattenförekomst eller vattendrag. Att ta bort det generella strandskyddet vid dessa vatten kan därför få tydligt negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden.

Förslag 3.2 Strandskydd får införas för områden vid små insjöar och smala vattendragssträckor som har särskild betydelse för strandskyddets syften

Med anledning av att WWF avstyrker förslaget i 3.1 **anser WWF att förslaget i 3.2 är obehövligt. Skulle förslaget i 3.1 ändå genomföras så tillstyrker WWF förslaget i 3.2.** Det är ett viktigt förslag för att minimera de negativa effekterna av förslag 3.1 i denna promemoria. I synnerhet för att skydda de värdefulla strandmiljöer som redan aktivt har pekats ut av länsstyrelsen tidigare. Om förslaget ändå genomförs bör särskilda resurser avsättas till Länsstyrelsens arbete för att identifiera områden där strandskyddet är särskilt viktigt.

Förslag 3.3 Utökade möjligheter att upphäva strandskydd för vissa vattendragssträckor

WWF avstyrker I SOUn 2020:78 "tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd" utreddes storleksgränsen för undantagen för små vattendrag. Där föreslogs två meter eftersom erfarenheterna sedan 2014 är goda av tillämpningen av gränsen två meter eller smalare. Förslaget 3.3 i denna promemoria går alltså längre än vad som föreslås av utredningen.

WWF Nytt förslag: "att minska effekterna av klimatförändringar" införs som ett extra syfte parallellt med de övriga två.

I dagsläget finns två syften med strandskyddet; att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. WWF föreslår att man inför ett tredje syfte för att relatera strandskyddet till behovet av att minska den ökade översvämningsrisken och skadeverkningarna av höjda vattennivåer som förutspås i klimatförändringarnas spår.

Konsekvensbeskrivning

Konsekvensbeskrivningen är bristfällig. Vilka konsekvenserna förslaget får för Sveriges beredskap i form av minskad klimatanpassning nämns inte. Försäkringsbolag har exempelvis belyst frågan om att strandnära byggande innebär ökade risker, vilket inte berörs i promemorian.

Man berör inte heller hur förslaget påverkar Sveriges möjlighet att leva upp till EU lagstiftning. Flera arter i EUs art- och habitatdirektiv är beroende av strandmiljöer till exempel större vattensalamander och grönläckig padda. Bebyggelse kan även komma att påverka arter i vattendragen såsom flodpärlmusslan. Det är därför nödvändigt med en bedömning av utredarens samlade förslag och dess påverkan på uppfyllnad av naturvårdsdirektiven. Vi bedömer att det finns risk att förslagen påverkar uppfyllande av direktivet negativt.

Referenser

1. [Ny Sifo: Svenska folket vill se utökat strandskydd | Naturskyddsföreningen](#)
2. [Nio av tio kommunpolitiker vill undvika inskränkningar av allemansrätten - Friluftsrämjandet](#)
3. [Strandnära byggande - Sveriges miljömål](#)
4. Håkanson, L., 1994. How many lakes are there in Sweden? Geografiska Annaler, serie A, Physical Geography, 76: 203-205.

För Världsnaturfonden WWF

Gustaf Lind
Generalsekreterare

Emelie Nilsson
Sakkunnig biologisk mångfald